

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО**

Факультет економіки
та менеджменту

Кафедра історії України,
економічної теорії та туризму

**Методичні рекомендації для виконання практичних занять та
самостійної роботи з дисципліни
«Аналіз діяльності туристичних підприємств»
(для студентів спеціальності 242 «Туризм» ОС «Бакалавр»)**

Львів 2021

Методичні рекомендації для виконання практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Аналіз діяльності туристичних підприємств» (для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 242 «Туризм») / Г.П. Вислободська. Львів, 2021. 43с.

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри історії України, економічної теорії та туризму **Кушнір Леся Павлівна**

Затверджено на засіданні кафедри історії України, економічної теорії та туризму протокол № 4-1 від «27» 04 2021 р.

Рекомендовано до друку методичною комісією факультету економіки та менеджменту Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ЗМІСТ

Мета і завдання вивчення дисципліни	4
Тема 1. Методичні та організаційні аспекти аналізу діяльності туристичних підприємств.....	5
Тема 2. Інформаційне забезпечення аналізу діяльності туристичних підприємств.....	9
Тема 3. Аналіз обсягів діяльності підприємств туристичної сфери.....	12
Тема 4. Аналіз формування та використання трудових ресурсів	16
Тема 5. Аналіз поточних витрат туристичного підприємства та формування собівартості туристичного продукту	23
Тема 6. Аналіз формування фінансових результатів, розподілу та використання прибутку туристичного підприємства.....	27
Тема 7. Аналіз фінансового стану підприємства.....	34
Рекомендована література.....	37
Додатки.....	38

Мета і завдання вивчення дисципліни

Головним завданням економічної науки є створення організаційно-економічного механізму, який дасть змогу успішно вирішувати весь комплекс проблем регульованого підприємництва, конкуренції, ризику, ділової інтеграції тощо. Метою аналізу є отримання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень внутрішніми користувачами інформації (адміністрація підприємства) – щодо коригування фінансової політики підприємства, а також зовнішніми користувачами – для реалізації конкретних планів що застосовуються до суб'єкта господарювання (придбання, інвестиції, укладення договорів і т. д.).

Аналіз господарської діяльності підприємства має велике значення, оскільки тільки на основі аналізу можливе визначення фінансового стану туристичного підприємства, а також планування заходів щодо його поліпшення.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є виробнича і фінансово-господарська діяльність туристичних підприємств.

Мета навчальної дисципліни є формування системи спеціальних знань та вмій у галузі аналізу та планування показників господарсько-фінансової діяльності підприємства у сфері туризму для вирішення конкретних економічних завдань.

Основним завданням навчальної дисципліни є вивчення математичних та статистичних прийомів і методів аналізу господарської діяльності туристичних підприємств.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

знати:

- основні категорії економічного аналізу;
- методи і методичні прийоми аналізу господарської діяльності;
- організацію аналітичних досліджень та їх інформаційне забезпечення;
- методику аналізу фінансових результатів діяльності та рентабельності підприємства туристичної сфери;
- методику аналізу створення та реалізації туристичного продукту;
- методику аналізу ресурсів туристичного підприємства;
- методику аналізу конкурентоспроможності туристичних підприємств на ринку.

вміти:

- виразити на основі використання системи показників стан та зміну будь-якого господарського явища чи процесу;
- виявити суть науково-практичної проблеми для об'єктів дослідження;
- визначити фактори та відобразити їх вплив на результуючий показник фінансово-господарської діяльності туристичних підприємств;
- робити обґрунтовані висновки за результатами проведеного аналізу та накреслити пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності діяльності туристичних підприємств;
- оформляти аналітичні висновки;
- використовувати набуті знання в управлінні господарською діяльністю туристичних підприємств.

ТЕМА 1. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1. Сутність економічного аналізу як галузі економічної науки.
2. Предмет та об'єкт економічного аналізу діяльності підприємств туризму.
3. Головні задачі та категорії економічного аналізу.
4. Види економічного аналізу.
5. Методологія економічного аналізу.

Економічний аналіз – це комплексне глибоке вивчення роботи підприємств, їх підрозділів та інших господарських формувань для об'єктивної оцінки її результатів і виявлення можливостей дальшого підвищення ефективності господарювання.

Завданнями економічного аналізу є наступні: об'єктивна оцінка роботи підприємств і його підрозділів через порівняння результатів з витратами; розкриття тенденцій, темпів, пропорцій розвитку підприємств, галузей та ін. економічних систем; виявлення впливу відповідних факторів на показники, які аналізуються, і вивчення причинно-наслідкових зв'язків; узагальнення передового досвіду, досягнень науки, сприяння поширенню новацій; пошук наявних резервів для підвищення ефективності виробництва, розробка відповідних управлінських рішень для їх реалізації.

Предметом економічного аналізу є фінансово-господарська діяльність підприємств і установ туризму.

Головними категоріями аналізу є фактори та резерви.

Фактор — це рушійна сила будь-якого процесу або явища, який визначає їх характер та результат.

Резерв — це невикористана або згаяна можливість чогось, наприклад, зростання обсягу виробництва, поліпшення якості, підвищення рентабельності тощо.

Економічний аналіз передбачає дослідження різноманітних процесів і явищ у тих чи інших ситуаціях виконує різні функції, відзначається різними характеристиками. Тому виділяють окремі види аналізу.

За періодом дослідження виділяють попередній, оперативний, стратегічний аналіз.

За просторовою ознакою аналіз поділяють на внутрігосподарський, регіональний, галузевий, народногосподарський.

За ступенем діяльності підприємства аналіз поділяється на комплексний (підсумковий) і тематичний.

За характером дослідження видаляють загальноекономічний, техніко-економічний, функціонально-вартісний аналіз.

За характером і колом питань виділяють два напрями проведення загальноекономічного аналізу – фінансово-економічний і статистико-економічний.

Метод економічного аналізу – це системне, комплексне і взаємопов'язане вивчення діяльності різних організаційних структур, що базується на діалектичному методі пізнання. Метод економічного аналізу – це системне, комплексне і взаємопов'язане вивчення діяльності різних організаційних структур, що базується на діалектичному методі пізнання.

Принципи економічного аналізу, на яких базується метод:

Об'єктивності – проявляється у використанні об'єктивної інформації, неупередженості аналітика. Висновки за результатами аналізу повинні відображати дійсний стан справ і не залежати від суб'єктивних поглядів і переконань аналітика.

Детермінізму (причинна залежність) – потрібно врахувати, що результати діяльності підприємства та їх підрозділів є виразом причинно-наслідкових зв'язків, які проявляються у господарському середовищі. Завдання аналітика – відкриття і встановлення дії цих зв'язків.

Розвитку – передбачає вивчення зміни показників, явищ, процесів у просторі і часі.

Комплексності – передбачає вивчення всіх сторін і складових частин господарської діяльності.

Оперативності – швидке і своєчасне виявлення причин відхилень від заданої (бажаної) величини параметрів, що забезпечує своєчасне прийняття коригуючих управлінських рішень.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «аналіз діяльності підприємства».
2. Яка мета здійснення аналізу діяльності туристичних підприємств?
3. Які види економічного аналізу Ви знаєте?
4. Що таке резерв?
5. Назвіть головні категорії економічного аналізу.

Тестові завдання

1. *До завдань економічного аналізу не відносять:*
 - a. пошук наявних резервів для підвищення ефективності виробництва, розробку відповідних управлінських рішень для їх реалізації;
 - b. виявлення впливу відповідних факторів на показники, які аналізуються, і вивчення причинно-наслідкових зв'язків;
 - c. об'єктивну оцінку роботи підприємств і його підрозділів через порівняння результатів з витратами;
 - d. вірної відповіді немає.
2. *Предметом економічного аналізу в туризмі є:*
 - a. фінансово-господарська діяльність підприємств і установ туризму;
 - b. діяльність туристичних підприємств щодо ведення екскурсій;
 - c. не туристична діяльність підприємств туристичної сфери;
 - d. вірної відповіді немає.
3. *До об'єктів економічного аналізу підприємств туристичної галузі відносять:*
 - a. якість туристичного продукту;
 - b. рентабельність туристичного підприємства;
 - c. ритмічність надання туристичних послуг;
 - d. всі відповіді вірні.

4. *Відповідно до елементів праці фактори аналізу поділяють на:*
- а. трудові та матеріальні;
 - б. кількісні та якісні;
 - с. галузеві та регіональні;
 - д. основні та другорядні.
5. *За періодом дослідження економічний аналіз буває:*
- а. попередній, оперативний та стратегічний;
 - б. технічний, машинний та усний;
 - с. комплексний та тематичний;
 - д. галузевий, регіональний, внутрігосподарський.
6. *Описові прийоми дослідження дають можливість визначити:*
- а. розміри та масштаби діяльності підприємства;
 - б. тенденції та динаміку розвитку економічних явищ;
 - с. певну числову характеристику окремих напрямків діяльності підприємства;
 - д. всі відповіді вірні.
7. *Методи “мозкового штурму”, експертних оцінок, “асоціації та аналогії”, метод контрольних запитань належать до:*
- а. евристичних прийомів;
 - б. описових прийомів;
 - с. неефективних прийомів;
 - д. вірної відповіді немає.
8. *До завдань економічного аналізу не відносять:*
- а. пошук наявних резервів для підвищення ефективності виробництва, розробку відповідних управлінських рішень для їх реалізації;
 - б. виявлення впливу відповідних факторів на показники, які аналізуються, і вивчення причинно-наслідкових зв'язків;
 - с. об'єктивну оцінку роботи підприємств і його підрозділів через порівняння результатів з витратами;
 - д. вірної відповіді немає.

ТЕМА 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1. Інформаційна основа економічного аналізу в туристичній галузі.
2. Фінансова звітність як важливе джерело інформаційного забезпечення аналізу.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу - це система даних і способи їх опрацювання, які дають змогу вивчити реальний стан об'єкта управління, виміряти вплив факторів, які його визначають, а також виявити можливості здійснення необхідних управлінських заходів. Змістовність аналізу, його глибина і повнота врахування всіх факторів, які впливають на об'єкт вивчення, значною мірою визначаються станом інформаційного забезпечення.

Призначенням інформаційної бази є фіксація в документах, збір, передання, обробка, трансформація, зберігання відомостей про операційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства.

Зовнішню звітність, залежно від джерел інформації та показників, які вона містить, поділяють на фінансову, податкову, спеціальну і статистичну.

Річна фінансова звітність складається на завершальній стадії фінансового обліку і включає шість типових форм, які заповнюються та подаються за встановленими адресами.

Так, за частотою подання статистичну звітність поділяють на періодичну і річну. Періодична звітність (місячна, квартальна, річна) охоплює показники поточної діяльності суб'єктів господарювання. Річна звітність відображає головні підсумки фінансово-виробничої діяльності суб'єктів за рік.

Частота подання звіту зазначена на кожному звіті у його правій адресній частині під назвою. Одна звітна форма може складатися й подаватися щокварталу і наростаючим підсумком за рік.

Податкова звітність складається на основі даних податкового обліку для розрахунку податків.

Спеціальна звітність - це звітність для органів соціального страхування, відомча та інша, яку складають на основі даних фінансового обліку.

До необлікових джерел інформації належать дані спостережень, анкетування та усне опитування, технічна документація, акти ревізій, матеріали аудиту, рішення суду, пояснювальні і доповідні записки та ін.

Річна фінансова звітність складається на завершальній стадії фінансового обліку. Вона включає шість типових форм, які заповнюються та подаються за встановленими адресами:

- **Баланс** підприємства, в якому відображається фінансовий стан підприємства, його активи, власний капітал і зобов'язання на певну дату.

- **Звіт про фінансові результати** - відображаються доходи, витрати, прибутки і збитки підприємства.

- **Звіт про власний капітал** - відображаються зміни у складі власного капіталу, напрями розподілу чистого прибутку підприємства.

- **Звіт про рух грошових коштів** - відображаються надходження і видатки грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

- **Примітки до фінансової звітності** - це сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, а також іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами) .

- **Додаток до річної фінансової звітності** - Інформація за сегментами. У додатку деталізуються доходи підприємства, витрати, фінансові результати, активи, зобов'язання за звітними сегментами.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «інформаційне забезпечення економічного аналізу».
2. Які джерела належать до не облікових джерел інформації?
3. Перелічіть форми річної фінансової звітності.
4. Яку інформацію містить Звіт про рух грошових коштів?

Тестові завдання

1. *Інформаційна база формується з дотриманням вимоги:*
 - a. достовірності інформації;
 - b. достатності обсягу інформації;
 - c. своєчасність передання та представлення інформації;
 - d. всі відповіді вірні.
2. *Економічний аналіз ґрунтується на:*
 - a. системі показників;
 - b. гіпотезах менеджерів;
 - c. планових перевірках;
 - d. вірної відповіді немає.
3. *За відношенням до предмета дослідження інформація поділяється на:*
 - a. внутрішню і зовнішню;
 - b. основну і допоміжну;
 - c. економічну та соціальну;
 - d. загальну та тематичну.
4. *За ступенем постійності інформація класифікується як:*
 - a. постійна, умовно-постійна і змінна;
 - b. регулярна і епізодична;
 - c. загальна та тематична;
 - d. облікова, не облікова та звітна.
5. *Показники поточної діяльності суб'єктів господарювання охоплює:*
 - a. місячна звітність;
 - b. річна звітність;
 - c. квартальна звітність;
 - d. всі відповіді вірні.
6. *Спеціальна звітність складається для:*
 - a. місцевих управлінь статистики;
 - b. органів соціального страхування;
 - c. головного бухгалтера;

- d. вірної відповіді немає.
7. *Зміни у складі власного капіталу, напрями розподілу чистого прибутку підприємства відображаються у:*
- a. Звіті про власний капітал;
 - b. Балансі;
 - c. Звіті про фінансові результати;
 - d. Примітках до річної фінансової звітності.
8. *Встановіть відповідності між користувачами звітності та їх інтересами:*
- a. інвестори;
 - b. кредитори;
 - c. громадськість;
 - d. постачальники.
- 1) оплата рахунків за товари, роботи, послуги, продукцію;
 - 2) повернення кредиту та отримання відсотків;
 - 3) вплив діяльності підприємства на добробут суспільства;
 - 4) здійснення прибуткових фінансових вкладень.
9. *Фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій відповідно до принципу:*
- a. повного висвітлення;
 - b. послідовності;
 - c. історичної собівартості;
 - d. безперервної діяльності.

ТЕМА 3. АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

1. Обсяги діяльності суб'єктів господарювання туристичної галузі як об'єкт економічного аналізу.
2. Аналіз структури та динаміки обсягів діяльності суб'єктів, що діють на туристичному ринку.

Обсяг пропозиції (виробництва) і реалізації послуг (продукції) – це основний показник, що характеризує діяльність підприємства. За економічним змістом обсяг реалізованих послуг характеризує кінцевий фінансовий результат роботи підприємства, виконання своїх зобов'язань перед споживачами, ступінь участі в задоволенні потреб ринку.

Мета аналізу обсягу пропозиції і реалізації послуг полягає у виявленні найбільш ефективних шляхів збільшення обсягу послуг, що надаються, і поліпшення їх якості, в знаходженні внутрішніх резервів зростання обсягу виробництва і реалізації послуг.

Основні завдання аналізу:

- оцінка виконання плану, динаміки пропозиції і реалізації послуг;
- визначення впливу факторів на зміну цих показників;
- вивчення складу, структури і асортименту послуг, що надаються;
- вивчення якості і конкурентоспроможності послуг;
- оцінка динаміки за основними показниками обсягу, структури і якості послуг;
- виявлення внутрішньогосподарчих резервів для підвищення темпів зростання послуг, поліпшення їх асортименту і якості.

Об'єктами даного аналізу є:

- обсяг виробництва і реалізації послуг;
- асортимент і структура послуг;
- якість послуг.

Інформаційною базою для аналізу є:

- 1) Форма № 1 – готель (Звіт про роботу готелю);
- 2) Форма № 1 – ТУР (Звіт про діяльність туристичної організації);
- 3) Форма № 1 – курорт (Звіт санаторно-курортного (оздоровчого) закладу);
- 4) Форма № 1 – послуги (Звіт про обсяги реалізованих послуг);
- 5) дані оперативного бухгалтерського обліку;
- 6) плани економічного і соціального розвитку підприємства і ін.

Застосовують наступні показники динаміки:

- Абсолютний приріст характеризує розмір збільшення (зменшення) рівня ряду за певний період. Абсолютні прирости можуть бути обчислені як ланцюгові, так і базисні; їх розраховують як різницю рівнів динамічного ряду.

- Середній абсолютний приріст розраховують за формулою середньої арифметичної простої з ланцюгових приростів.

- Темп зростання характеризує інтенсивність зміни рівнів динамічного ряду і являє собою кратне відношення рівнів у формі коефіцієнта чи відсотка. Темпи зростання також можуть бути обчислені як ланцюгові та базисні. Добуток ланцюгових темпів зростання за певний період дорівнює відповідному базисному темпу зростання за цей же період.

- **Темп приросту** – це відношення абсолютного приросту до попереднього чи початкового рівня. В першому випадку він є ланцюговим, у другому – базисним.

Абсолютне значення одного відсотка приросту – це відношення абсолютного ланцюгового приросту до ланцюгового темпу приросту. Його величина дорівнює 1/100 частини попереднього рівня.

Середній темп зростання і темп приросту дозволяє визначити загальну тенденцію зміни аналізованого показника за весь пройдений період, охоплений рядом динаміки.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «Обсяг пропозиції і реалізації послуг».
2. Які джерела служать інформаційною базою для аналізу обсягів діяльності підприємств туристичної сфери?
3. Перелічіть основні завдання аналізу обсягів діяльності підприємств туристичної сфери.
4. Назвіть показники, що характеризують склад і структуру номерного фонду.
5. Які основні показники характеризують обсяг пропозиції і реалізації готельних послуг?

Тестові завдання

1. Основним показником, що характеризує діяльність туристичного підприємства є:
 - a. обсяг витрат на рекламу та збут туристичних турів;
 - b. обсяг пропозиції і реалізації послуг;
 - c. своєчасність передання та представлення інформації про туристичні продукти та послуги;
 - d. вірної відповіді немає.
2. Відношення абсолютного приросту до попереднього чи початкового рівня – це...
 - a. темп приросту;
 - b. рівень рентабельності;
 - c. фондоозброєність;
 - d. вірної відповіді немає.
3. Інформаційною базою для аналізу у підприємствах туристичної сфери є:
 - a. Форма № 1 – готель;
 - b. Форма № 1 – ТУР;
 - c. дані оперативного бухгалтерського обліку;
 - d. всі відповіді вірні.

Задача

Використовуючи дані таблиці 1 дослідити динаміку обсягу реалізованих послуг ТОВ “Мрія”. Для цього перерахувати обсяг реалізованих послуг у порівнянні ціни базисним і ланцюговим способами, скориставшись поданими у табл. 1 індексами цін. Розрахувати такі показники, як:

- абсолютний приріст (абсолютне відхилення);
- темп зростання (динаміка зміни);
- темп приросту (темп зміни);

Розрахунки провести ланцюговим і базисним способами. Результати розрахунків оформити в аналітичній табл. 2 і зробити висновки.

Таблиця 1

Обсяг реалізованих послуг ТОВ “Мрія” у 2016–2020 роках

№ з/п	Роки	Обсяг наданих послуг, тис. грн	Індекси цін порівняно з		Обсяг послуг у порівнянних цінах, тис. грн	
			2016 роком	попереднім роком	2016 року	попереднього року
1	2016	60542,1	1,00	1,046		
2	2017	62123,2	1,006	0,998		
3	2018	754011,5	1,003	1,005		
4	2019	968573,8	1,124	1,249		
5	2020	1203953,7	1,672	1,433		

Таблиця 2

Показники динаміки обсягу реалізованих послуг ТОВ “Мрія” за 2016–2020 роки

Роки	Обсяг наданих послуг у порівнянних цінах, тис. грн	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп зростання, Динаміка зміни %		Темпи приросту, Темп зміни, %	
		до попереднього року	до базисного року	до попереднього року	до базисного року	до попереднього року	до базисного року
2016							
2017							
2018							
2019							
2020							

ТЕМА 4. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

1. Завдання та джерела даних аналізу трудових ресурсів туристичних підприємств.
2. Аналіз продуктивності праці.
3. Аналіз оплати праці.
4. Визначення потреби у трудових ресурсах.

Трудові ресурси підприємства - це кадровий персонал, що виступає як сукупність працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, зайнятих на підприємстві. Вони є активною частиною ресурсного потенціалу суб'єкта підприємницької діяльності.

Від трудових ресурсів підприємства варто відрізнити його кадровий потенціал, який виступає як сила (можливість), закладена в ресурсах.

Кадри підприємства - це сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку і/або мають досвід практичної роботи.

Залежно від виконуваних функцій і професіоналізму працівники туристичних організацій поділяються на п'ять категорій: керівники, фахівці, службовці, робітники молодший обслуговуючий персонал.

Керівники - працівники, що посідають посади керівників підприємства і структурних підрозділів, а також заступники на таких посадах: директори, начальники, завідувач, головні фахівці (головний бухгалтер, головний інженер та ін.). Працівники цієї категорії, як правило, мають вищу спеціальну освіту і значний стаж роботи за фахом. Вони організують виробництво туристичних продуктів і послуг, ухвалюють управлінські рішення, вирішують складні виробничі завдання, усувають конфлікти.

Фахівці - працівники, що мають вищу або спеціальну освіту, володіють спеціальними знаннями та навиками і посідають такі посади: бухгалтери, економісти, техніки, юристи та ін.

Службовці - працівники, які здійснюють підготовку та оформлення документів, облік і контроль, господарське обслуговування і діловодство: касири, діловоди, секретарі, експедитори та ін. Працівники цієї категорії, як правило, мають середню технічну освіту або свідоцтво про закінчення спеціальних курсів.

Робітники - працівники, безпосередньо зайняті виробництвом туристичних продуктів і послуг. У турфірмах до них можна віднести менеджерів з розробки турів, у готелях - покоївок, в ресторанах - офіціантів.

Молодший обслуговуючий персонал - особи, що посідають посади з догляду за службовими приміщеннями (двірники, прибиральниці та ін.), а також з обслуговування робочих і службовців (кур'єри, розсилні та ін.).

Ефективність турбізнесу визначається кваліфікацією і відповідальністю кожного працівника, тому при підборі кадрів важливо переконатися в достатності їх знань, умінь і навиків.

Співвідношення чисельності працівників окремих категорій і їх загальної чисельності характеризує структуру трудових ресурсів туристичній організації. Структурна характеристика персоналу визначається рівнем механізації, обсягами виробництва, трудомісткістю туристичних продуктів і послуг, а також галузевою приналежністю суб'єкта туризму. Кадрова структура різних туристичних організацій має як подібні, так і відмінні ознаки. Наприклад, частка керівників у готелі становить 23-25%, тоді як в ресторані і турфірмі цей показник значно нижчий (2-7%). Для всіх туристичних організацій характерне переважання робітників у загальній чисельності працівників (більше 50%), що відповідає принципу оптимальності організації виробництва.

Трудова (кадрова) структура туристичної організації повинна бути максимально наближена до оптимального стану, тобто забезпечувати виконання завдань за обґрунтованих трудових витрат. Формування оптимальної структури досягається нормуванням.

Нормування праці - процес визначення необхідних витрат і результатів праці, встановлення співвідношення між чисельністю працівників різних категорій і кількістю одиниць обслуговування. Для нормування праці використовуються нормативи та єдині (типові) норми, які є кількісними характеристиками трудових ресурсів. На підприємствах сфери туризму можуть встановлюватися норми часу, трудомісткості операцій, вироблення обслуговування, чисельності, керованості. При цьому основне місце в нормуванні праці відводиться нормам часу.

Норма часу - тривалість робочого часу, необхідного для виконання певного виду робіт. Наприклад, у готелях розробляються норми часу на виконання прибиральних робіт.

Кадровий стан підприємств турбізнесу характеризується низкою абсолютних і відносних показників, сукупність яких разом із переліченими

характеристиками може дати уявлення про кількісний, якісний і структурний стан трудових ресурсів (персоналу) у визначений момент часу. Проте ці показники непостійні, вони безперервно змінюються. Основними серед них є такі:

- облікова та явочна кількість працівників;
- середньооблікова кількість працівників за визначений період часу;
- структура кадрів;
- темпи збільшення або скорочення кадрів;
- плинність і вибуття кадрів;
- коефіцієнт поповнення (прийому) кадрів;
- продуктивність праці;
- частка керівників і фахівців, які мають вищу або середню фахову освіту, в загальній кількості працівників цих категорій;
- середній стаж роботи на підприємстві, що характеризує стабільність персоналу тощо.

Насамперед слід розрізнити облікову і явочну чисельність працівників підприємства.

До облікової чисельності штатних працівників належать усі наймані працівники, які уклали письмовий трудовий договір (контракт) і виконують постійну, тимчасову або сезонну роботу один день і більше, а також власники підприємства, якщо, крім доходу на вкладений капітал, вони отримують заробітну плату на цьому підприємстві.

Облікова чисельність штатних працівників визначається на певну дату, наприклад, на перше або останнє число місяця, з урахуванням прийнятих і вибулих працівників у цей день. В обліковій чисельності штатних працівників враховуються особи, які фактично працювали або були відсутні з якихось причин, тобто всі працівники, які перебувають у трудових відносинах, незалежно від виду трудового договору.

До облікової чисельності штатних працівників не включаються особи, прийняті на роботу за сумісництвом, а також скеровані на навчання з відривом від виробництва, які отримують тільки стипендію.

Явочна чисельність - це та кількість працівників, що знаходиться на робочих місцях відповідно до режиму роботи підприємства. Різниця між обліковою та явочною чисельністю характеризується тією кількістю працівників, які з різних (поважних і неповажних) причин не з'явилися на роботу (відпустки, хвороба, відрядження, прогули тощо).

Середня чисельність працівників будь-якого підприємства за певний період визначається як сума:

- середньооблікової чисельності штатних працівників;
- середньої кількості позаштатних сумісників;
- середньої чисельності працівників за громадянським договором.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «Нормування праці».
2. Що таке норма часу?
3. Перелічіть та дайте характеристику категорій працівників туристичних організацій.
4. Як розраховують коефіцієнт стабільності?
5. За допомогою яких показників обчислюється інтенсивність обороту кадрів виражається низкою показників?
6. Охарактеризуйте поняття «продуктивність праці».
7. Які заходи застосовують для удосконалення організації праці на туристичному підприємстві?

Завдання до теми

1. Трудові ресурси підприємства – це ...

2. Нормування праці – це ...

3. Продуктивність праці – це ...

4. Удосконалення організації праці – це...

Задача 1

Використовуючи дані таблиці 1, провести аналіз стану і руху трудових ресурсів підприємства. При цьому вивчити структуру персоналу, визначити абсолютне і відносне відхилення у чисельності працюючих. Для оцінки руху кадрів визначити коефіцієнти обороту із прийому, вибуття працівників, плинності кадрів, коефіцієнт постійного складу персоналу підприємства за звітний і попередній роки. Результати розрахунків узагальнити в таблицях 1 і 2 та написати висновки.

Таблиця 1

Чисельність та структура працюючих підприємства у звітному і попередньому роках

№ з/п	Категорія персоналу	Попередній рік		Звітний рік		Абсолютна зміна чисельності	Зміни у структурі, %
		кількість, чол.	структура, %	кількість, чол.	структура, %		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Середньоспискова чисельність працюючих	54		58		+4	
	у тому числі:						
1.1	оператори	36		42		+6	
1.2	Управлінський персонал, всього	18		16		-2	
	з них:						
	керівники;	5		4		-1	
	менеджери;	9		7		-2	
	інші працівники	4		5		+1	

Таблиця 2

**Показники руху трудових ресурсів підприємства
у звітному і попередньому роках**

№ з/п	Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1.	Середньоспискова чисельність працюючих, чол.	54	58	
2.	Кількість прийнятих на роботу за період, чол.	7	9	
3.	Кількість вибувших за період, чол.	4	6	
	у тому числі:			
	- з причин скорочення кадрів	1	3	
	- за власним бажанням; за порушення трудової дисципліни;	3	3	
4.	Коефіцієнт обороту із прийому			
5.	Коефіцієнт обороту із вибуття			
6.	Коефіцієнт плинності кадрів			
7.	Коефіцієнт загального обороту трудових ресурсів			
8.	Коефіцієнт закріплення кадрів			
9.	Відносне відхилення кількості працюючих, %	-	-	

Задача 2

На основі даних таблиці 3, розрахувати за звітний і попередній роки такі показники використання трудових ресурсів, як: продуктивність праці, фондоозброєність, середню заробітну плату одного працівника, середню суму прибутку на одного працівника, інтегральний показник ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Розрахунки оформити в аналітичній таблиці 3. За результатами написати висновки, в яких дати оцінку тенденціям зміни розрахованих показників

Таблиця 3

**Показники використання трудових ресурсів підприємства
у звітному і попередньому роках**

№ з/п	Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	Звітний рік у % до попереднього
1.	Обсяг наданих послуг, тис.грн.	6200	6700		
2.	Чистий прибуток, тис.грн.	71	80		
3.	Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	1650	1780		
4.	Фонд оплати праці, тис.грн.	130,5	150,0		
5.	Середньоспискова чисельність працюючих, чол.	54	58		
6.	Продуктивність праці, тис.грн.				
7.	Фондоозброєність				
8.	Середня зарплата одного працюючого, тис.грн.				
9.	Прибуток на одного працюючого, тис.грн.				
10.	Співвідношення середньої заробітної плати і продуктивності праці одного працюючого				
11.	Інтегральний показник ефективності використання трудових ресурсів				

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ПОТОЧНИХ ВИТРАТ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1. Аналіз витрат туристичних підприємств.
2. Аналіз формування собівартості туристичного продукту.
3. Аналіз ефективності використання ресурсів та резерви її підвищення.

Собівартість продукції – один з найважливіших показників ефективності виробництва. Він відображає раціональність використання виробничого потенціалу підприємства, характеризує конкурентоспроможність продукції, визначає фінансові результати діяльності підприємства.

В економічній роботі визначають собівартість реалізованої продукції і виробничу собівартість.

Завдання аналізу собівартості:

- визначення рівня та тенденцій собівартості продукції;
- виявлення причин, особливо внутрішніх, що зумовили підвищення собівартості;
- аналіз собівартості – це засіб контролю за виробничими витратами;
- розробка заходів, які б забезпечили оптимізацію рівня собівартості.

За нормами П(С)БО 16 «Витрати» підприємства самі визначають склад статей калькуляції. Склад витрат суб'єктів туристичної діяльності значним чином відрізняється від витрат будь-яких інших підприємств.

До матеріальних витрат туристичних підприємств відносяться витрати на проживання і харчування, лікування, на культурні заходи, екскурсійне обслуговування, експлуатаційні витрати тощо. Зміна цих витрат залежить від рівня курортної установи (в залежності від кількості «зірок»), кількості відпочиваючих, рівня сервісу тощо.

До витрат туроператорів відносяться: витрати на формування турпродукту, транспортні витрати на проїзд до місця відпочинку і назад, вартість окремих видів послуг, які включаються у вартість турпродукту,

сформованого у вигляді туру (турпакету), страхові витрати, витрати на трансферт, витрати на екскурсійне обслуговування.

До витрат турагентів відносяться: вартість турпродукту, сформованого туроператором у вигляді турпакету або туру, витрати на маркетингові дослідження, оплата праці працівників турагенства, витрати на соціальні заходи, витрати на рекламу, витрати на збут, оренда офісу, амортизаційні відрахування, комунальні послуги, банківські послуги та ін.

Витрати, які безпосередньо включаються в собівартість окремих видів продукції називаються прямими. Для туристичних підприємств, це:

- прямі витрати на закупівлю туристичних послуг в інших підприємств і свої витрати на створення та надання послуг, що можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний об'єкт витрат (наприклад на 1 людину, на 1 туродень, 1 путівку);

- прямі витрати на оплату праці, що включають заробітну плату й інші виплати працівникам, зайнятим формуванням турпродукту та наданням послуг, які можуть бути віднесені безпосередньо на конкретний об'єкт витрат;

- інші прямі витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо на конкретний об'єкт витрат, зокрема, відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація тощо;

Накладні – це затрати, пов'язані з виробництвом декількох видів продукції і які відносяться на об'єкт калькуляції шляхом розподілу пропорційно відповідній базі.

В туристичній діяльності це загальновиробничі витрати, що включають оплату праці управлінського персоналу структурних підрозділів підприємства, і відрахування на соціальні заходи, витрати на відрядження, охорону праці, техніку безпеки, охорону навколишнього середовища тощо. Загальновиробничі витрати поділяються на постійні та змінні.

До змінних витрат у туризмі відносяться всі прямі витрати, пов'язані з закупівлею послуг транспортування, розміщення, харчування, культурного та рекреаційно-оздоровчого обслуговування туристів, витрати, пов'язані з візовим

обслуговуванням одного туриста або групи туристів (залежно від того, що прийнято за одиницю розрахунків), оплата праці груповодів і гідів-перекладачів, витрати на оплату формування і реалізацію туристичних пакетів (турів).

Постійні витрати – це витрати, що залишаються незмінними при зміні обсягів реалізації турпродукту. До них відноситься частина загальновиробничих і загальногосподарських витрат, а саме витрати на рекламу, адміністративноуправлінські витрати, амортизація необоротних активів, витрати на використання інформаційних баз даних тощо.

Затрати в сукупності по всім калькуляційним статтям складають повну собівартість товарної продукції, товарів, робіт, послуг.

Найбільш простий спосіб розрахунку собівартості турпродукту – це розподіл сумарних витрат на обсяг реалізованих путівок. Однак застосувати цей спосіб можна тільки за умови, коли туристська фірма реалізує стандартні групові тури.

Більш складний спосіб – калькуляція собівартості в розрізі індивідуальних турів. У цьому випадку прямі витрати безпосередньо включають до собівартості турпродукту, а непрямі – розподіляють за допомогою спеціальних баз і коефіцієнтів розподілу.

Питання для самоконтролю

1. Перелічіть завдання аналізу собівартості туристичного продукту.
2. Що є джерелами інформації для аналізу собівартості туристичного продукту?
3. Для чого здійснюють аналіз витрат за статтями калькуляції?
4. Які витрати відносять до прямих, а які до накладних?
5. Назвіть напрямки зниження собівартості для туристичних підприємств?

Задача 1

Використовуючи дані «Звіту про фінансові результати» (додаток А), дослідити витрати діяльності ТОВ «Мрія» за попередній і звітний роки. При

цьому визначити структуру витрат у попередньому і звітному роках, відхилення показників звітного року від попереднього. Результати розрахунків узагальнити в таблиці 1 та зробити висновки.

Таблиця 1

Динаміка витрат діяльності ТОВ “Мрія” у попередньому і звітному роках

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %	у сумі, тис. грн	у структурі, %
1	2	3	4	5	6	7
Витрати діяльності, всього						
у т.ч.:						
Операційні витрати						
з них:						
- собівартість реалізованих послуг;						
- адміністративні витрати;						
- витрати на збут;						
- інші операційні витрати;						
➤ фінансові витрати;						
➤ втрати від участі в капіталі;						
➤ інші витрати						

Задача 2

На основі даних статистичної звітності ф. № 1-ПВ “Звіт з праці” (додатки Б.В) розрахувати на одного працівника ТОВ “Мрія”: обсяг реалізованих послуг; середню зарплату; коефіцієнт випередження (відставання) темпів зміни продуктивності праці і темпів зміни середньої зарплати.

Крім цього визначити вплив зміни обсягу послуг, продуктивності праці і середньої зарплати на зміну витрат на оплату праці у звітному році порівняно з минулим роком (розрахунок провести за допомогою способу ланцюгових підстановок). Розрахунки зробити в аналітичній таблиці 2 та зробити висновки.

Таблиця 2

**Розрахунок впливу факторів на величину витрат на оплату праці у ТОВ
“Мрія” у звітному році порівняно з попереднім**

Показники	Умовн і позна чення	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
Обсяг послуг, тис. грн.	ОП	968573,8	1203953,7	
Середньоспискова кількість працівників, осіб				
Продуктивність праці, тис. грн.	ПП			
Середня заробітна плата, грн.	СЗП			
Витрати на оплату праці, тис. грн.	ВОП			
- в % до обсягу послуг	-			

Для розрахунків факторних впливів використати модель:

$$\text{ВОП} = (\text{ОП} : \text{Пр}) * \text{СЗП}$$

Ця формула виведена на основі залежностей:

$$\text{ВОП} = \text{Ч} * \text{СЗП}$$

$$\text{Пр} = \text{ОП} : \text{Ч} \quad \text{Ч} = \text{ОП} : \text{Пр}$$

**ТЕМА 6. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ,
РОЗПОДІЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ТУРИСТИЧНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

1. Економічна природа прибутку і його роль в умовах ринкової економіки.
2. Мета, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів.
3. Аналіз складу та динаміки фінансових результатів діяльності підприємства.
4. Аналіз показників рентабельності підприємства.

Прибуток є однією з основних економічних категорій, що відображає відносини, які складаються в процесі виробництва.

Розглядаючи сутність прибутку, слід у першу чергу відмітити такі його основні характеристики:

- прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал у певний вид діяльності з метою досягнення певного комерційного успіху;

- прибуток не є гарантованим доходом підприємця на вкладений капітал у той чи інший бізнес, а результатом вмілого й успішного здійснення цього бізнесу. Тому прибуток, у певній мірі, – це плата за ризик здійснення підприємницької діяльності. Рівень прибутку і рівень підприємницького ризику знаходяться між собою у прямо пропорційній залежності;

- прибуток характеризує не весь дохід, одержаний у процесі підприємницької діяльності, а лише ту частину доходу, яка «очищена» від понесених витрат на здійснення цієї діяльності;

- прибуток є вартісним показником, який виражений у грошовій формі.

З врахуванням розглянутих основних характеристик прибутку, його зміст у найбільш узагальненому вигляді може бути сформульований наступним чином:

Прибуток – це виражений у грошовій формі результат підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, та виражає собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами, понесеними в процесі здійснення цієї діяльності.

Прибуток характеризує абсолютну ефективність роботи підприємства. При проведенні аналізу фінансових результатів діяльності підприємства велике значення має правильність розуміння економічної суті прибутку і структурних її елементів, що формують цей показник (табл. 1).

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Звіт про фінансові результати» розрізняють декілька видів прибутку (збитку):

- *валовий прибуток* (маржинальний дохід) – це різниця між виручкою від реалізації (нетто) і собівартістю реалізованої продукції;

- *фінансові результати від основної операційної діяльності* – це різниця між валовим доходом і адміністративними витратами і витратам на збут;

- *фінансові результати від операційної діяльності* – це фінансові результати від основної операційної діяльності плюс інші операційне доходи і мінус інші операційні витрати;

- *фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування* – це фінансові результати від операційної діяльності плюс доходи від інвестиційної і фінансової діяльності мінус витрати від інвестиційної і фінансової діяльності;

- *чистий прибуток (збиток)* – це фінансові результати від звичайної діяльності після оподаткування плюс доходи від надзвичайних подій мінус витрати від надзвичайних подій.

Фінансові результати підприємства залежать від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної і фінансової діяльності.

Таблиця 1.

Класифікація прибутку

ОЗНАКА	ВИГЛЯД
<i>По видах господарської діяльності</i>	- прибуток від основної операційної діяльності; - прибуток від інвестиційної діяльності; - прибуток від фінансової діяльності.
<i>По складу елементів, що включаються</i>	- маржинальний (валовий) прибуток; - загальний фінансовий результат звітного періоду; - прибуток до оподаткування; - чистий прибуток.
<i>Залежно від характеру діяльності підприємства</i>	- прибуток від звичайної діяльності; - прибуток надзвичайних ситуацій.
<i>По характеру оподаткування</i>	- оподаткований податком прибуток відповідно до податкового законодавства; - неоподатковуваний прибуток відповідно до податкового законодавства.
<i>По ступеню обліку інфляційного чинника</i>	- номінальний прибуток; - реальний прибуток, скоректований на темп інфляції в звітному періоді.
<i>По економічному змісту</i>	- бухгалтерський прибуток; - економічний прибуток.
<i>По характеру використання</i>	- капіталізований прибуток; - споживаний прибуток.

Мета аналізу фінансових результатів полягає в дослідженні умов формування і використання прибутку підприємства, пошуку резервів росту та підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів є:

- аналіз і оцінка рівня та динаміки фінансових результатів;
- факторний аналіз прибутку від основної операційної діяльності;
- аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу продажів і прибутку;
- аналіз резервів зростання прибутку на основі оптимізації обсягу реалізації і рівня витрат;
- аналіз рівня рентабельності підприємства.

Інформаційним забезпеченням для проведення аналізу слугують:

1. Дані оперативного, бухгалтерського та статистичного обліку і звітності.
2. Фінансова звітність: ф. №1 «Баланс», ф. №2 «Звіт про фінансові результати», ф. №4 «Звіт про власний капітал», ф. №5 «Примітки до річної фінансової звітності», ф. №6 «Інформація за сегментами».
3. Статистична звітність: ф. №1-Б «Звіт про фінансові результати і дебіторську і кредиторську заборгованість», ф. №1-підприємство «Звіт про основні показники діяльності підприємства».
4. Бізнес-план, фінансовий план.
5. Матеріали ринкових досліджень тощо.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «прибуток».
2. За якими ознаками класифікують прибуток?
3. В чому полягає мета аналізу фінансових результатів туристичних підприємств?
4. Що є інформаційним забезпеченням аналізу фінансових результатів підприємств туристичної галузі?
5. Перелічіть основні завдання аналізу фінансових результатів туристичних підприємств.
6. За якою формулою розраховують рівень рентабельності?

7. Які показники відносять до загальних показників рентабельності (прибутковості) підприємства?

Задача 1

Використовуючи дані Звіту про фінансові результати (додаток А), проаналізувати зміни у структурі формування фінансових результатів ТОВ “Мрія”. Для цього необхідно розрахувати:

- рівні показників, які беруть участь у формуванні чистого прибутку у % до обороту;
- відхилення показників звітнього року від попереднього;
- вплив факторів на рівень рентабельності, розрахований за валовим прибутком, прибутком від операційної діяльності і чистим прибутком;
- вплив факторів на зміну суми чистого прибутку.

Результати розрахунків оформити в аналітичній табл. 1. Зробити висновки, в яких дати оцінку змін у структурі формування фінансових результатів і впливу факторів на чистий прибуток та рентабельність ТОВ “Мрія”.

Таблиця 1

Зміни в структурі фінансових результатів ТОВ “Мрія” у попередньому і звітному роках

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
	сума, тис. грн.	у % до обороту	сума, тис. грн.	у % до обороту	у сумі, тис. грн.	у % до обороту
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації послуг		100,0		100,0		-
Собівартість реалізованих послуг						
Валовий прибуток (збиток)						
Інші операційні доходи						
Адміністративні						

витрати						
Витрати на збут						
Інші операційні витрати						
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток)						
Дохід від участі в капіталі						
Інші фінансові доходи						
Інші доходи						
Фінансові витрати						
Інші витрати						
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток, збиток)						
Витрати (дохід) з податку на прибуток						
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування						
Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)						

Задача 2

На основі даних, наведених у табл. 2, дати оцінку виконання плану валового прибутку у ТОВ “Мрія” за звітний рік і його динаміки до попереднього року.

Розрахувати вплив зміни обсягу послуг і середнього рівня валового прибутку на відхилення фактичної суми валового прибутку від планової та величини за попередній період.

Розрахунки оформити в таблицях 2 і зробити висновки.

Таблиця 2

Виконання плану і динаміка валового прибутку

Показники	Попередній рік	Звітний рік			Відхилення від		Звітний рік у % до попереднього
		за планом	фактично	% виконання плану	плану	попереднього року	
Обсяг реалізованих	968573,8	1200000	1203953,7				

послуг							
Валовий прибуток	165350	210000	211868				
Середній рівень валового прибутку		17,5					

Задача 3

На основі даних фінансової звітності ТОВ “Мрія” за звітний рік (додаток А), інформації табл.2 необхідно розрахувати граничний обсяг реалізації і зону безпеки діяльності ТОВ “Мрія”. Зробити висновки, в яких дати економічну інтерпретацію отриманих результатів.

Таблиця 2

Розрахунок критичного обсягу послуг у ТОВ “Мрія” у звітному році

Показники	Фактично	
	сума, тис. грн.	% до обороту
1. Дохід від реалізації	1164823	-
2. Валовий прибуток (націнка на реалізовані послуги)	211868	
3. Рівень валового прибутку, %		
4. Операційні витрати, всього у тому числі:		
4.1. Змінні	149097,34	12,8
4.2. Постійні	52417,0	4,5
5. Прибуток від реалізації	963308,66	
6. Граничний обсяг обороту	631530,12	
7. Зона безпеки		

Точку беззбитковості (ТБ) в грошовому виразі також можна визначити математично за формулою:

$$ТБ = \frac{ПВ * 100}{РВП - РЗВ}$$

де ПВ – сума постійних операційних витрат;

РВП – рівень валового прибутку, %.

РЗВ – рівень змінних операційних витрат, %.

Зона безпеки у грошовому виразі = Дохід від реалізації – Точка беззбитковості.

Зона безпеки у % = [(Дохід від реалізації – Точка безбитковості) : Дохід від реалізації] * 100%.

ТЕМА 7. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1. Сутність і завдання аналізу фінансового стану підприємства.
2. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності.
3. Абсолютні та відносні показники фінансової стійкості.
4. Оцінка і прогнозування стану банкрутства.

Фінансовий стан підприємства в короткостроковій перспективі характеризується такими показниками як ліквідність, платоспроможність і фінансова стабільність (стійкість).

Ліквідність — це мобільність підприємства, його спроможність (при виникненні будь-яких обставин) за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно отримувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів, і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і термінами перетворення активів в грошові кошти і обсягами і термінами погашення зобов'язань.

Платоспроможність – це можливість підприємства своєчасно здійснювати платежі за рахунок обертання активів в наявні грошові кошти для погашення у будь-який момент своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами.

Основними ознаками платоспроможності є наявність в достатньому обсязі коштів на поточному рахунку і відсутність простроченої кредиторської заборгованості. В процесі аналізу досліджується поточна і перспективна платоспроможність.

Фінансова стійкість – це стан активів підприємства, що гарантує йому постійну платоспроможність. Фінансова стабільність підприємства є однією з

найважливіших характеристик його фінансового стану. Вона залежить від структури зобов'язань підприємства і характеризується співвідношенням власного і залученого капіталу.

Основними завданнями аналізу фінансового стану підприємства є:

- оцінка ступеня ліквідності оборотних активів підприємства;
- оцінка ліквідності балансу підприємства;
- оцінка рівня платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді;
- формування інформації про політику, що проводиться господарюючим суб'єктом задля підтримки необхідного рівня платоспроможності;
- оцінка перспектив розвитку і розробка рекомендацій з усунення чинників, що несприятливо впливають на платоспроможність.
- всебічна оцінка формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- оцінка рівня забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами;
- оцінка рівня забезпеченості підприємства власними коштами;
- узагальнення аналізованої інформації для формулювання висновків про платоспроможність підприємства;
- прогнозування потреб у фінансових ресурсах на основі розробки моделей фінансової стійкості при різноманітних варіантах розвитку економічної ситуації.

Основним джерелом інформації для аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств є форма №1 «Баланс». Інформаційною базою для аналізу фінансової стійкості підприємств є дані бухгалтерської звітності, документація управлінського обліку, статистичні й галузеві дані.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «ліквідність».
2. Що таке платоспроможність підприємства?
3. Що являє собою поняття «фінансова стійкість»?
4. Перелічіть основні завдання аналізу фінансового стану підприємства.

5. За якою формулою розраховують коефіцієнт абсолютної ліквідності?
6. Як обчислюють коефіцієнт платоспроможності?

Задача 1

На підставі даних балансу ПАТ «Готель «Дніпро» за 2018р. (див. додаток) визначити коефіцієнти фінансової стійкості на початок і кінець звітного періоду. Розрахувати відхилення показників. Результати розрахунків занести в табл.1. За результатами розрахунків зробити висновки.

Таблиця 1

Відносні показники фінансової стійкості ПАТ «Готель «Дніпро» за 2018р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)	Оптимальне значення
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт автономії				0,5 – 0,8
2. Коефіцієнт фінансової залежності				< 2
3. Коефіцієнт фінансового ризику				< 1
4. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами				0,5
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу				0,4 – 0,6
6. Коефіцієнт нагромадження амортизації				< 0,4

Задача 2

На підставі даних балансу ПАТ «Готель «Дніпро» за 2018р. (див. додаток) визначити коефіцієнти ліквідності на початок і кінець звітного періоду. Розрахувати відхилення показників. Результати розрахунків занести в табл.2. За результатами розрахунків дати оцінку зміни рівня платоспроможності готелю.

**Коефіцієнти ліквідності ПАТ «Готель «Дніпро»
за 2018р.***

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
1. Коефіцієнт загальної ліквідності			
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності			
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності			

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с.
2. Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. Економічний аналіз: навч. посібник. Рівне: НУВГП, 2017. 156 с.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ОНЕУ. 2015. 310 с.
4. Мішеніна Н. В., Г.А. Мішеніна, Ярова І.Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Суми: Сум. держ. ун-т, 2014. 305 с.
5. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. Київ: Знання, 2011. 630 с.
6. Отенко В. І., Іванієнко В.В., Азаренков Г.Ф. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ. Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
7. Аналіз господарської діяльності: Навчальний посібник / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 384 с.
8. Андренко І.Б., Влащенко Н.М. Фінансово-економічний аналіз підприємств туризму: підручник Харків: ХНАМГ, 2012. 308 с.
9. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2013. 85 с.
10. Мальська М.П. Економіка туризму: теорія та практика: Підручник / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, С.В. Білоус, Н.Л. Мандюк. Київ.: «Центр учбової літератури», 2014. 544 с.
11. Нещадим Л.М., Тимчук С.В. Інноваційні методи економічного аналізу діяльності туристичних підприємств в Україні. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Випуск 2 (41), 2017. С. 84-88.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підприємство <u>ТОВ "Мрія"</u>	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Територія _____	за ЄДРПОУ	01
Організаційно-правова форма господарювання <u>Товариство</u>	за КОАТУУ	
Вид економічної діяльності <u>Діяльність туристичних операторів</u>	за КОПФГ	
Середня кількість працівників ¹ _____	за КВЕД	
Адреса, телефон <u>м. Київ, вул. Грушевського, 15</u>		
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)		
Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):		
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку		
за міжнародними стандартами фінансової звітності		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за звітний рік

Форма № 2 Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1164823	878664
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	952955	713314
Валовий:			
прибуток	2090	211868	165350
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	27756	14446
Адміністративні витрати	2130	31487	22415
Витрати на збут	2150	177120	134036
Інші операційні витрати	2180	1042	985
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	29975	22360
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	1252	77
Інші доходи	2240	6	82
Фінансові витрати	2250	18870	14264
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	955	729
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	11408	7526
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		-215
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	11408	7311
збиток	2355		

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	1498	
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	1498	
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	1498	7311
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	12906	7311

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	30125	32582
Витрати на оплату праці	2505	76898	57328
Відрахування на соціальні заходи	2510	25742	20109
Амортизація	2515	15645	13919
Інші операційні витрати	2520	61239	33498
Разом	2550	209649	157436

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Додаток Б

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ

Державне статистичне спостереження

Конфіденційність статистичної інформації забезпечується статтею 21 Закону України "Про Державну статистику"

Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень тягне за собою відповідальність, яка встановлена статтею 186³ Кодексу України про адміністративні правопорушення

Звіт із праці

за січень – грудень звітного року

Подають:	Термін подання
юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб за переліком, визначеним органами державної статистики – органу державної статистики за місцем здійснення діяльності	не пізніше 7-го числа місяця, наступного за звітним періодом

№ 1-ПВ
(місячна)
ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держстату
21.07.2015 № 172 (зі змінами)

Респондент:Найменування **ТОВ "Мрія"**

Місцезнаходження (юридична адреса):

м. Київ, вул. Грушевського, 15*(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності (фактична адреса):

м. Київ, вул. Грушевського, 15*(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Найменування структурного підрозділу

Вид економічної діяльності Діяльність туристичних операторів

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності (фактична адреса):

*(область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Номер структурного підрозділу

Розділ I. Кількість працівників, робочий час і фонд оплати праці

Назва показників	Код рядка	За звітний місяць	За період з початку року
А	Б	1	2
Фонд оплати праці усіх працівників, тис. грн (з одним десятковим знаком)	1020	8740	76898
Сума податку з доходів фізичних осіб, що відрахована з фонду оплати праці усіх працівників (крім тимчасової непрацездатності), тис. грн (з одним десятковим знаком)	1030	1297	13446

Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб (у цілих числах)	1040	2234	2252
Кількість відпрацьованого робочого часу штатними працівниками, люд. год (у цілих числах)	1060	334318	3897753
Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 1020)	1070	8571	75109
Пояснення до розділу I.			
Назва показників	Основна причина відхилення		
Середньооблікова кількість штатних працівників (ряд. 1040 гр.1) + ; - 25% і більше порівняно з попереднім періодом	_____		
Середня заробітна плата штатного працівника (ряд. 1070 / ряд. 1040 × 1000) + ; - 10% і більше порівняно з попереднім періодом	_____		

Розділ II. Заборгованість перед працівниками із заробітної плати та виплат із соціального страхування

на 1 _____ 20__ р.

(назва місяця наступного після звітного періоду)

Назва показників	Код рядка	Усього
А	Б	1
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, тис.грн (з одним десятковим знаком)	2010	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, утворена у попередні роки тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2010)	2020	
Кількість працівників, яким своєчасно не виплачено заробітну плату, осіб (у цілих числах)	2030	
Сума заборгованості з виплат працівникам у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, уключаючи оплату перших п'яти днів, тис.грн (з одним десятковим знаком)	2040	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, яка фінансується за рахунок бюджетних коштів, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2010)	2050	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, яка фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2050)	2060	
Сума заборгованості з компенсаційних виплат працівникам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2050)	2070	
Пояснення до розділу II.		
Назва показників	Основна причина відхилення	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати (ряд. 2010) + ; - 25% і більше порівняно з попереднім періодом	_____	

Місце підпису керівника (власника) та/або особи,
відповідальної за достовірність наданої інформації

(ПІБ)

Додаток В

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ

Державне статистичне спостереження

Конфіденційність статистичної інформації забезпечується статтею 21 Закону України “Про Державну статистику”

Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень тягне за собою відповідальність, яка встановлена статтею 186³ Кодексу України про адміністративні правопорушення

Звіт із праці

за січень – грудень попереднього року

Подають:	Термін подання
юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб за переліком, визначеним органами державної статистики – органу державної статистики за місцем здійснення діяльності	не пізніше 7-го числа місяця, наступного за звітним періодом

№ 1-ПВ
(місячна)
ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держстату
21.07.2015 № 172 (зі змінами)

Респондент:Найменування ТОВ “Мрія”

Місцезнаходження (юридична адреса):

м. Київ, вул. Грушевського, 15*(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності (фактична адреса):

м. Київ, вул. Грушевського, 15*(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Найменування структурного підрозділу

Вид економічної діяльності Діяльність туристичних операторів

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності (фактична адреса):

*(область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо,**№ будинку /корпусу, № квартири /офісу)*

Номер структурного підрозділу

Розділ І. Кількість працівників, робочий час і фонд оплати праці

Назва показників	Код рядка	За звітний місяць	За період з початку року
А	Б	1	2
Фонд оплати праці усіх працівників, тис. грн (з одним десятковим знаком)	1020	5352,0	57328
Сума податку з доходів фізичних осіб, що відрахована з фонду оплати праці усіх працівників (крім тимчасової непрацездатності), тис. грн (з одним десятковим знаком)	1030	730,7	8092,6
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб (у цілих числах)	1040	2008	1998
Кількість відпрацьованого робочого часу штатними працівниками, люд. год (у цілих числах)	1060	317899	3459706
Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 1020)	1070	5223,8	56115
Пояснення до розділу І.			
Назва показників	Основна причина відхилення		
Середньооблікова кількість штатних працівників (ряд. 1040 гр.1) + ; – 25% і більше порівняно з попереднім періодом	_____		
Середня заробітна плата штатного працівника (ряд. 1070 / ряд. 1040 × 1000) + ; – 10% і більше порівняно з попереднім періодом	_____		

Розділ ІІ. Заборгованість перед працівниками із заробітної плати та виплат із соціального страхування

на 1 _____ 20__ р.
(назва місяця наступного після звітного періоду)

Назва показників	Код рядка	Усього
А	Б	1
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, тис. грн (з одним десятковим знаком)	2010	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, утворена у попередні роки тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2010)	2020	
Кількість працівників, яким своєчасно не виплачено заробітну плату, осіб (у цілих числах)	2030	
Сума заборгованості з виплат працівникам у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, включаючи оплату перших п'яти днів, тис. грн (з одним десятковим знаком)	2040	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, яка фінансується за рахунок бюджетних коштів, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2010)	2050	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати, яка фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2050)	2060	
Сума заборгованості з компенсаційних виплат працівникам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, тис. грн (з одним десятковим знаком) (із ряд. 2050)	2070	
Пояснення до розділу ІІ.		
Назва показників	Основна причина відхилення	
Сума заборгованості з виплати заробітної плати (ряд. 2010) + ; – 25% і більше порівняно з попереднім періодом	_____	

Місце підпису керівника (власника) та/або особи,
відповідальної за достовірність наданої інформації

(ПБ)